

1978.–1990.

- 1978.** Everests (8848 m)
1979. Grankapusīna austrumu siena; Petidru rietumu siena
1981. Elbruss ziemā; vaļējs kājas lūzums un divarpus gadi ar kruķiem
1982. laulības ar Dr. Helmūtu Šārfeteru, Austrijas pilsonība; *Rolex Award Enterprise*; K2 sieviešu ekspedīcijas vadītāja
1984. mēģinājums uzkāpt K2 - līdz 7400 m; mēģinājums uzkāpt Broda smailē, līdz 7150 m; šķiršanās no Dr. Helmūta Šārfetera
1985. atgriešanās Varšavā; Akonkagvas dienvidu siena (6959 m); Nangaparbats (8125 m); otrais mēģinājums uzkāpt Broda smailē - līdz 7800 m
1986. K2 (8616 m); trešais mēģinājums uzkāpt Broda smailē; mēģinājums uzkāpt Makalu, līdz 8000 m; Vanda iepazīstas ar Dr. Marionu Feiku, savu nākamo menedžeri
1987. mēģinājums uzkāpt Annapurnā (8091 m) ziemā, līdz 7000 m; Šišapangma (8046 m); mēģinājums uzkāpt Čerro Torri
1988. Raihles piedzīvojumu meklētāju balva; Josemitu nacionālais parks; mēģinājums uzkāpt Jalungkāngā
1989. *Victor of Adventure* balva, Francija; Gašerbrums II (8035 m)
1990. *Match d'ore* balva, Parīze; *Minerva delle donna* balva, Itālija; otrais mēģinājums uzkāpt Makalu; Hidena smaile (8068 m); Vandas drauga Kurta Linkes nāve Broda smailē

Everests – pasaules visaugstākais kalns

Nu Vanda jau bija iekļuvusi pasaules labāko kalnos kāpēju pulkā. Materhorna ziemeļu sienas pieveikšana tik sliktos laika apstākļos bija

sava veida ģenerālmēģinājums pirms kāpšanas pasaules augstākajā kalnā. Karls Herligkofers ielūdza Vandu franču un vācu Everesta ekspedīcijā, kurā piedalījās arī austrieši un šveicieši. Turklāt seši tūkstoši vācu marku lielo dalības maksu Vanda drīkstēja aizstāt ar poļu aprikojumu.

«Parasti ekspedīcijas poļu Alpinistu savienībai izmaksāja daudz vairāk, tāpēc manu ieceri atbalstīja. Nedomāju, ka varētu rasties sarežģījumi, kaut gan zināju, ka Vācijā tolaik nebija sieviešu dzimuma alpinistu, kas vadītu ekspedīcijas vai pieņemtu lēmumus.»

Jau no paša sākuma valdīja saspringta gaisotne

Karls M. Herligkofers vadīja Everesta ekspedīcijas vācu grupu. Pjērs Mazo - franču. Kāpšana bija ielānota no Nepālas puses pa pirmgājēju maršrutu - bistamo, plaisaino Khumbu leduskritumu, kas paceļas starp Everesta un Lodzes nogāzēm. Tas ir klasisks maršruts, pa kuru iet lielākā daļa ekspedīciju.

No alpinistu viedokļa «parastais kāpiens» Everestā netiek vērtēts kā grūts, jo tajā nav lielu tehnisku grūtību un nav jābūt pārāk labam klinšu vai ledus kāpējam, taču briesmas slēpjas augstumā un ar to saistītajā skābekļa trūkumā, negaidītajās laika maiņās un Khumbu leduskrituma neparedzamajā riskā.

8848 metrus augstais Everests, tibetiešu valodā Džomolungma («Sniega dievmāte»), pasaules augstākais kalns, arvien piesaistījis lielāku uzmanību nekā citi Himalaju milži. Jau kopš gadsimtu mijas zemes augstāko virsotni ir pūlējušies sasniegt britu alpinisti.

1922. gada martā Melorijs un viņa biedri bez skābekļa baloniem sasniedza 8225 metru augstumu. Kapteinis Finčs un viņa sasaites biedrs kapteinis Brūss ar skābekļa maskām pieveica 8320 metru augstumu. Trešajā trīs britu un četrpadsmit šerpu mēģinājumā sasniegt virsotni sniega lavīna norāva dziļumā septiņus nesējus – neviens nepalika dzīvs.

Pēc diviem gadiem briti no ziemeļu puses mēģināja kāpt vēlreiz. 8. jūnijā Džordžs Lī Melorijs un Endrjū Irvins uz virsotni devās no sestās nometnes 8540 metru augstumā. Ap pusdienlaiku bija vērojami divi punkti, kas tuvojās virsotnei. Neilgi pēc tam skatu aizsedza mākoņi. Abi virsotnes iekarotāji kopš tā brīža ir pazuduši bez vēsts. Visi turpmākie mēģinājumi uzkāpt virsotnē, tostarp arī padomju lieliekpedīcija 1952. gadā, izgāzās.

Tikai 1953. gada 29. maijā Edmunds Hilerijs, Jaunzēlandes biškopis, kopā ar Tenzingu Norgaju, Dardžilingas šerpu, pa dienvidu sedlieni uzkāpa pasaules visaugstākajā punktā. Lai pielabinātu dievus, Tenzings dāvanai nolika sniegā šokolādi un saldumus. Visu alpīnistu sapņu mērķis bija sasniegts.

1963. gadā amerikāņu lielekspedīcijai N. G. Dīrenfurta vadībā pirmoreiz izdevās pāriet pāri Everestam.

1975. gadā Everestā uzkāpa pirmā sieviete japāniete Džunko Tabeji (kopā ar šerpu Angu Čeringu), kas vadīja četrpadsmit japāņu sieviešu ekspedīciju.

Dažas dienas pēc japānietes virsotni pa ziemeļu kori kopā ar astoņiem vīriešiem sasniedza otrā sievietē tibetietē Phantonga no otrās ķīniešu lielekspedīcijas. Ķīniešu labākajā komandā visi alpīnisti, izņemot vienu, bija cēlušies no Tibetas.

Reinholds Mesners un Pēters Hābelers Volfganga Nairca vadītās austriešu ekspedīcijas ietvaros 1978. gadā pa dienvidaustrumu maršrutu pirmoreiz uzkāpa Everestā bez skābekļa aparāta. Virsotni sasniedza seši dalībnieki, tostarp pirmais vācietis Reinhards Karls.

1978. gadā virsotni sasniedza 13 vācu un franču ekspedīcijas dalībnieki K. M. Herligkofera vadībā. Vanda Rutkeviča virsotnē bija trešā sievietē un pirmā eiropietē.

1979. gadā dienvidslāvu ekspedīcija pirmoreiz uzkāpa kalnā pa rietumu kori visā tās garumā, kas joprojām ir grūtākais maršruts Everestā.

1980. gadā poļu ekspedīcija pirmoreiz kalnā uzkāpa ziemā, japāņu ekspedīcijai pirmoreiz izdevās visā pilnībā uzkāpt pa ziemeļu sienu un poļu ekspedīcija pirmoreiz uzkāpa pa dienvidu kori. Reinholds Mesners vienatnē uzkāpa virsotnē pa daļēji jaunu maršrutu.

Kopš 1995. gada Nepāla par kāpienu virsotnē prasa 50 000 dolāru. Tā izpaužas vēlme kaut kā iegrozīt ekspedīciju skaitu.

«Uzkāpšana Everestā laikam gan visiem izvirza vienādas prasības, kas saistās ar salu, vētru, sniegu, ledu, klintīm, bailēm un spēku izsīkumu. Lai uzkāptu Everestā, daudz jāzina un jāprot.»

Dalībnieki gandrīz nepazīna cits citu. Vandas iecelšanai par Karla Herligkofera otro vietnieci (pirmais vietnieks bija Zigijs Hupfauers) pretojās citi ekspedīcijas dalībnieki.

«Pārējie ekspedīcijas dalībnieki lika man noprast, ka sievietes ekspedīcijās ir nevietā un nav vēlamas. Bet es nu reiz esmu, kāda esmu, un es vis neesmu kaut kāda sievietē. Vīrieši jau no paša sākuma bija noskaņoti pret mani, un neuzskatīja mani par pilnvērtīgu partneri. Viņi

nebija raduši pie manas patstāvības. Diemžēl noteiktu vīriešu grupu attieksme sievietes izslēdz no partnersadarbibas, jo citādi viņi savā vīriešu lomā nejutās droši. Pastāvīgā konfrontācija ar mani izpaudās kā negaidīti agresijas uzliesmojumi.

Tām, kas ir precējušās ar ekspedīcijas dalībnieku, ir labākas izredzes, ka viņas ekspedīcijās paņems līdzī. Labas alpinistes kvalifikācijai nav lielas nozīmes, taču šāda nostāja kaitē patstāvīgā sieviešu alpīnisma atzīšanai. Jo ikvienu sievieti jauktā ekspedīcijā vīrieši nepārtraukti vērtē un pārbauda. Gandrīz vai liekas, ka sievietēm noteikti jābūt labākām, lai viņas atzītu par alpīnistēm, līdz ar to rodas bīstams psiholoģisks spiediens veikt lielākus sasniegumus.

Ja es būtu diplomātiskāka vai šarmantāka, jautājums nebūtu tā saasinājies, bet es nespēju izlikties, es aizsargājos, nevis laižu darbā sievišķīgas viltības. «Īstas sievietes» māk nogludināt asumus ar maigumu un sievišķīgu diplomātiju. Es turpreti norobežojos no pretiniekiem un patstāvīgi tiecos uz mērķi.»

«6. septembrī notika izskaidrošanās, iepriekšējās ekspedīcijās neko tādu nebiju piedzīvojis. Cēlonis bija Vandas emancipētā un pašapziņīgā uzvedība, kaut gan rezultāti nebija tik labi kā koleģiem. Atbildot uz to, salapoja vīriešu egoistiskā nesaudzība, tik atklāti brutālu es to vēl nekad nebiju redzējis...», rakstīja Karls Herligkofers.

Vandai Everestā bija jāfilmē. Tas grūtības vēl vairāk palielināja. «Tā kā vīrieši baidījās, ka es varētu to pašu mērķi sasniegt ar mazāku piepūli, biju nolemta savas neatkarības pierādīšanai un vienmēr rāpos bez virves, pat pār ledus plaisām. Ar savu dzīves un domāšanas veidu, vērtējumiem un spriedumiem es arī lejā izraisu konfliktus un naidīgumu, jo neesmu gatava uzņemties tradicionālo sievietes lomu.»

Abpus tūkstošiem metru bezdibēna

Trīs šerpas un četri ekspedīcijas dalībnieki tika izraudzīti par otro Everesta virsotnes sasniedzēju grupu. Vanda arī tika iekļauta tajā, jo tāda bija Karla Herligkofera griba. Pirmā grupa iepriekšējā dienā bija kāpusi sekmīgi un nakti pārlaidusi ceturtajā nometnē, tad kāpa otrā grupa. Vanda neņēma līdzī guļammaisu, taču Kurts Dimbergers viņai atdeva savējo. Kas kaut vienu nakti ir nakšņojis mīnus četrdesmit grādu temperatūrā, zina, ko vērts tāds biedrisks žests.

Vanda skābekļa maskā dienvidu
sedlīenes augšējā nometnē

1978. gada 16. oktobrī otrā grupa bija ceļā uz virsotni. 8400 metru augstumā Zigijs Hupfauers no dienvidu sedlīenes, materiālu glabāšanas vietas, vēl lika 100 metru augstāk uznest papildu skābekļa balonu. Vanda iebilda: «Es galu galā jau nesu filmēšanas aprīkojumu.» Zigijs aizsvilās. «Grupas biedri gluži vienkārši kāpa tālāk, pamezdami mani vienu sniegā izmisīgi meklējam

skābekļa balonu. Panikas pārņemta, saucu ātri aizejošos alpinistus. Ceļgali tricēja, bija iestājusies dziļa emocionāla krīze. Vai šī virsotne, kas izraisa tādu naidīgumu, vispār ir vērtā, lai par to cīnītos, ja jau nav iespējams atbrīvoties no naida? Šerpa Mingma atbildēja, ka mans skābekļa balons esot pie viņa. Nu es vairs nedrīkstēju padoties. Saņēmu visus spēkus...»

«Dorje un Mingma nesa Vandas skābekli līdz pat dienvidu virsotnei! Pretējā gadījumā sievietei tik augstos kalnos nav reālu izredžu...» 1978. gadā rakstīja Zigijs Hupfauers. «Man savādi iekņudējās pakrūtē – pilnīgi viena tādā augstumā... Visvairāk bija bail nokrist, jo neviena dzīva dvēsele to nemanītu...», 1978. gadā rakstīja Vanda.

Dziļajā sniegā viņa brida vīru pēdās un bez virves balansēja uz apledojušās dienvidu škautes starp dienvidu virsotni un Hilerija sliekšni. Abās pusēs dziļumā slidēja sniegš un ledus. Apakšā gulēja tūkstošiem metru bezdibena. Villijs atgādināja, ka jāfilmē...

«Piepeši man aprūka gaisa. Es norāvu no sejas skābekļa masku un ieraudzīju pārējos stāvam virsotnē. Mani nekas vairs nespēja aizkavēt. Pulksten 14.00, piecpadsmit minūtes pēc pārējiem, es stāvēju zemes visaugstākajā punktā. Cilvēks spēj daudz vairāk, nekā viņam šķiet. Kad pavēros apkārt, likās, ka redzu zemeslodes izliekumu. Izņēmu no somas mazu akmentiņu, ko biju paņēmusi līdzī no sava pirmā alpinisma mēģinājuma Polijā, un noliku Everesta virsotnes sniegā. Zigijs mani apsveica un teica, ka Everesta virsotnē mūsu strīdi liekas tik mazsvarīgi... Viņš notīrīja manas skābekļa maskas apledojušo filtru. Es biju tik laimīga. Cilvēki apkārt šķita kā brāļi, visas lietas ieguva jaunu vērtību...»

No nokāpšanas Vandai bija vairāk bail nekā no uzkāpšanas. «Vienmēr jādama soli uz priekšu, jo negadījumi allaž notiek vismulķīgākajā veidā. Prātā nāca kalnos zaudētie draugi, un es uzmanījos ik uz soļa. Turklāt skaļi sarunājos pati ar sevi, «uzmanies!» sev piekodināju, lai neklūdušos. Droši vien man bija piemetusies kalnu slimība.»

Lejā, bāzes nometnē, Vanda pārliecinājās, ka vīru attieksmē pret viņu diemžēl nekas nav mainījies. Cik drīz varēdama, viņa pameta ekspedīciju.

Pēc piedzīvojumiem Everestā Vanda vairs nesaprata, kāpēc sievietes tik reti rikojas kopīgi un labāk piecieš nepatīkamos brīžus, ko sagādā sadarbība ar vīriešiem. «Protams, sievietei kopā ar vīriešu grupu ir vieglāk sasniegt ārkārtēju mērķi, kurš tā isti nav pa spēkam. Tālab es daudz augstāk vērtēju sasniegumus, kas sasniegti sieviešu grupās. Tie tiešām atbilst sieviešu dzimuma alpinistu spējam...»

Bēdīga vēsts

Katmandu Vanda saņēma ziņu no Arlinas Blūmas, amerikāņu sieviešu Annapurnas ekspedīcijas vadītājas, kas bija devusies ceļā 1978. gada augustā. Ar Arlinu Vanda bija iepazinusies Naušaka ekspedīcijā, grupā bija arī Elisona Čedvika-Oniškeviča, kas kopā ar Vandu bija Gašerbrumā.

Divas dalībnieces un divi šerpas 15. oktobrī bija sasnieguši Annapurnas virsotni, tātad dienu iepriekš, kad Vanda stāvēja Everestā. Elisona kopā ar Veru Votsoni bija otrā grupa, kas mēģināja sasniegt virsotni. Elisona jau no paša sākuma bija pieturējusies pie radikāla uzskata: «Lai šai Annapurnas ekspedīcijai būtu kāda nozīme, mums virsotnē jātiek vienām, bez šerpām.»

Arlina Blūma ziņojumā rakstīja: «Kad vakarā nevarējām sazināties ar Veru un Elisonu, mūs pārņēma liels nemiers. Vai ir vērts riskēt ar dzīvību, lai tikai nostātos kalna galotnē? Abas alpinistes nekur nebija atrodamas un neatsaucās arī nākamajā dienā. Tikai pēc vairākām dienām atrada viņu liķus. Vai viņas bija nokritušas pašas, vai vainīgs bija ledus vai akmeņu nogrūvums? Traģiskais notikums mūs satrieca. Tas apēnoja sieviešu ekspedīcijas neaizmirstamos piedzīvojumus. Taču Veras un Elisonas zaudējums mācīja saskatīt dzīves svarīgākās vērtības un koncentrēties uz tām.»